

Öğretmenlerin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Sivas İli Örneği)¹

Taner Çifçi² İlhami Arseven³ Ayla Arseven⁴ Alev Orhan⁵

Type/Tür:

Research/ Araştırma

Received/Geliş Tarihi: June 23/
23 Haziran 2019

Accepted/Kabul Tarihi:

November 10/ 10 Kasım 2019

Page numbers/Sayfa No: 1082-
1101

Corresponding

Author/İletişimden Sorumlu

Yazar:

aylaarseven2004@yahoo.com

iThenticate

This paper was checked for plagiarism using iThenticate during the preview process and before publication. / Bu çalışma ön inceleme sürecinde ve yayımlanmadan önce iThenticate yazılımı ile taranmıştır.

Copyright© 2017 by

Cumhuriyet University, Faculty of Education. All rights reserved.

Öz

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırmanın çalışma grubu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Sivas il merkezinde görev yapan 62'si kadın (%54), 52'si erkek (%46) olmak üzere toplam 114 öğretmenden oluşmaktadır. İlişkisel tarama modeli kullanılan çalışmada veri toplama aracı olarak, Sivas il merkezinde görev yapan öğretmenlere Sağlam ve Kanbur (2017) tarafından geliştirilen, üç alt boyuttan oluşan 24 maddelik Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ) uygulanmıştır. Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .91 olan ölçeğin alt boyutları "iletişim", "uyum", ve "yeterlik"tir. Verilerin analizinde kullanılacak testlerin belirlenmesinde Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk normallik dağılımlarından yararlanılmış, ortalamaları karşılaştırılacak grupların iki ya da ikiden fazla olmasına göre bazı karşılaştırmalar için parametrik testlerden t- testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), nonparametrik testlerden Mann Whitney U ya da Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Karşılaştırmalar değişkenlere göre ölçeğin her bir alt boyutu ve ölçeğin tamamı için yapılmıştır. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin ölçeğin her bir alt boyutunda ve tamamında olumlu tutuma sahip oldukları, mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının cinsiyetlerine göre karşılaştırmasında "uyum" alt boyutunda ve ölçeğin toplamında erkek öğretmenler lehine; mesleki branşa göre karşılaştırmasında "uyum" ve "yeterlik" alt boyutlarında ve ölçeğin toplamında sınıf öğretmenleri lehinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Ölçeğin "iletişim" alt boyutu dışında diğer alt boyutlarda ve ölçeğin tamamında sınıf öğretmenlerinin branş öğretmenlerine göre, ilkökul öğretmenlerinin de ortaokul öğretmenlerine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının anlamlı düzeyde daha olumlu olduğu sonucu çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci öğrenci, mültecilerin eğitimi, mülteci öğrencilere yönelik tutum, öğretmen tutumları, iletişim.

Suggested APA Citation /Önerilen APA Atıf Biçimi:

Çifçi, T., Arseven, İ., Arseven, A. & Orhan, A. (2019). Öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Sivas İli Örneği). *Cumhuriyet International Journal of Education*, 8(4), 1082-1101. <http://dx.doi.org/10.30703/cije.581407>

¹Bu çalışma EGT-078 numaralı "Sivas'taki Göçmen Çocukların Eğitim Sürecinde Karşılaştığı Sorunlar" adlı CÜBAP projesinden üretilmiştir.

²Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim bölümü, Sivas / Türkiye.

Associate Prof., Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Education, Department of Basic Education, Sivas / Turkey.

e-mail: tanercifci@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2057-7136>

³Dr. Öğr. Üyesi., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri bölümü, Sivas / Türkiye.

Assistant Prof., Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Education, Department of Basic Education, Sivas / Turkey.

e-mail: iarseven@cumhuriyet.edu.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9750-5862>

⁴Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim bölümü, Sivas / Türkiye.

Associate Prof., Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Education, Department of Basic Education, Sivas / Turkey.

e-mail: aylaarseven2004@yahoo.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3051-7441>

⁵Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yıldızeli Meslek Yüksekokulu, Sivas / Türkiye.

Associate Prof., Sivas Cumhuriyet University, Yıldızeli Vocational School, Sivas / Turkey.

e-mail: alevorhan@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8999-9329>

Investigation of Teachers' Attitudes Towards Refugee Students Based on Certain Variables (The Case of Sivas Province)

Abstract

The purpose of this study is to investigate teachers' attitudes towards refugee students. The study group of the study consisted of 114 teachers, 62 female (54%) and 52 male (46%) working in Sivas city center in 2017-2018 academic year. The relational survey model was used in the study. As a data collection tool, the 24-item Refugee Student Attitude Scale (MEAS), developed by Sağlam and Kanbur (2017), was applied to teachers working in Sivas city center. Cronbach's alpha reliability coefficient of the scale is .91, and its sub-dimensions are "communication", "adaptation", and "efficiency". The scale was administered to a total of 114 teachers working in Sivas province in the 2017-2018 academic year. 62 of the teachers were female (54%), and 52 were male (46%). Tests to be used in data analysis were determined based on Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk normality distributions. Depending on the number of groups whose means would be compared (i.e. two or more than two), t-test and one-way analysis of variance (ANOVA) were used for some comparisons while Mann-Whitney U or Kruskal-Wallis test were applied for some others. Based on the variables, comparisons were made for the entire scale and for each dimension of the scale. The study found out that the teachers had positive attitudes in each sub-dimension of the scale and in the entire scale, that the teachers' attitudes towards refugee students differed in the adaptation sub-dimension and in the entire scale in favor of male teachers by teacher's gender, and that the teachers' attitudes towards refugee students differed in the adaptation and efficiency sub-dimensions and in the entire scale in favor of classroom teachers by teacher's branch. Classroom teachers and elementary school teachers were determined to have significantly more positive attitudes than branch teachers and middle school teachers, respectively towards refugee students in the sub-dimensions of the scale other than communication and in the entire scale.

Keywords: Refugee student, education of refugees, attitude towards refugee students, teacher attitudes, communication

Giriş

İçişleri Bakanlığı verilerine göre (2019), ülkemizdeki kayıtlı geçici sığınmacı statüsündeki Suriyelilerin sayısı 2019 Şubat ayı sonu itibariyle, 3.635.841'dir. Bunlara Irak, İran, Afganistan gibi ülkelerden gelen geçici sığınmacıları da eklediğimizde yaklaşık 4 milyon civarında geçici sığınmacının ülkemizde bulunduğu söylenebilir. Bu rakamlar Türkiye'yi en fazla mülteci nüfusunu barındıran ülke konumuna getirmiştir (Avrupa Komisyonu, 2019). Başta ülkelerinde yaşanan savaşlar olmak üzere çeşitli nedenlerle göç eden ve geçici sığınmacı statüsüyle Türkiye'de yaşayan mültecilerin ülkemize ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda etkileri olmuştur.

Anadolu Ajansının haberine göre (2017) 2017 yılı sonu itibariyle sadece Suriyeli geçici sığınmacılara sektörel bazda harcanan paraların toplam değeri 30 milyar 285 milyon 573 bin dolardır (o günkü kurla yaklaşık 85 milyar lira). Bu toplam harcamalar içerisinde geçici sığınmacılara yönelik olarak verilen eğitim hizmetlerinin maliyeti yaklaşık 15 milyar liradır. Dolayısıyla çeşitli nedenlerle yaşanan göç dalgalarının merkezinde ülkemiz bulunurken bu durum ülkemize ekonomik alanda önemli bir yük getirmiştir. Geçici sığınmacıların ülkemizdeki toplumsal-sosyal hayata da etkileri olmuştur. ORSAM ve TESEV (2015) tarafından "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri" başlığıyla hazırlanan ve saha çalışması niteliği

taşıyan bir çalışmada 3 ay süre ile Suriye'ye sınırı olan illere ziyaretler yapılmış, yerel yetkililer sivil toplum kuruluşları, akademisyenler, sivil halk ve göçmenlerle doğrudan görüşmeler yapılmıştır. Çalışma sonucunda mültecilerin bu illerdeki sosyal yaşama bazı etkilerinin olduğu tespitinde bulunulmuştur. Çok eşliliğin artması, buna bağlı boşanma vakalarının artması, kadın ve çocuk istismarı vakalarının yaşanması, etnik ve mezhepsel kutuplaşmaların yaşanması, çarpık yapılaşmaların ortaya çıkması, saptanan toplumsal etkiler arasında sayılmıştır. Ancak saptanan bu vakaların boyutları, toplumda ne derece yaygın olduğu ve toplumu ne derece etkilediğine ve daha önemlisi bu sonuçların toplumun tamamına ne derece genellenebileceğine ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

Mültecilere, özellikle de Suriyeli mültecilere toplumun farklı kesimlerinin bakış açısını belirlemeye yönelik bazı araştırmalar yapılmıştır. Memiş (2015), Kilis ilinde yaşayan 400 kişiye, illerinde bulunan Suriyelilerin ilin sosyo-ekonomik yapısına etkilerini belirlemeye yönelik bir anket çalışması yapmıştır. Ankete katılanların %67'si Suriyelilerin yerli halka zarar verdiklerini düşünmektedir. %69.5'i Suriyeliler arasında Türkiye'de kargaşa çıkarmak isteyenlerin olduğuna inanmaktadır. Katılımcıların %77.5'i Suriyelilerin suç oranlarını artırdığını düşünmektedir. Taştan, Haklı ve Osmanoğlu (2017), tarafından Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılara ilişkin tehdit algılarını belirlemeye yönelik yapılan çalışmada Ankara'da yaşayan 400 kişiye yüz yüze anket uygulanmıştır. Ankete katılanların %62'si Suriyeliler geldikten sonra hırsızlık vakalarında artış olduğunu, %60'ı Suriyeliler geldikten sonra şiddet, darp, yaralama ve öldürme vakalarında artış olduğunu düşünmektedirler. Araştırmacılar bu algıların gerçek durumla örtüşmediğini, "Suriyeliler tehlikelidir" önermesine katılan her 5 kişiden birinin Suriyelilerle hiç karşılaşmadığını, aynı şekilde "Suriyelilerden korkarım" önermesine katılan her 5 kişiden birinin yine onlarla hiç karşılaşmadığını tespit etmişlerdir.

Mültecilerin yaşadıkları bazı sorunların, onları doğrudan suça sürükleyeceği gibi bir genelleme yapmamakla beraber, bu sorunların suça yönelik risk faktörleri olabileceği değerlendirilmektedir. Mültecilerin pek çok sorunu vardır ve bunların derinleşmesi, büyümesi suç risklerini artırabilecek faktörler olarak ele alınmalıdır. Örneğin dil ve kültür farklılıkları, toplumsal uyumu zorlaştırabilir ve bu durum suça eğilimi artırabilir. Bazı bölgelerde yaşanan çok eşlilik ve buna bağlı boşanmalar, bazı ailevi problemleri beraberinde getirip bu problemler insanları suça yönlendirebilir. Çocuk işçiliği ve bunun yaygınlığı suça maruz kalma açısından risk teşkil eden bir durumdur. Aynı şekilde istihdamla ilgili problemler ve çarpık yapılaşma kriminal risk faktörleridir (Kızmaz, 2018).

Bu noktada mültecilerin dil, iletişim, kültürel farklılaşma ve bunlara bağlı yaşadıkları topluma uyum problemleri nasıl azaltılabilir sorusu tartışılması gereken temel sorudur. Bu soru mültecilerin sorunlarının hafifletilmesinde hangi toplumsal kurumlar nasıl kullanılabilir sorularını da beraberinde getirmektedir. Eğitim bireylerin yaşadıkları toplumların uyumlu bir üyesi olmasını sağlayan en eski toplumsal kurumlardan birisidir. Eğitime yapılan yatırımların bireye ve topluma ekonomik ve sosyal getirileri mevcuttur. OECD (2000) tarafından 22 OECD ülkesi; Asya, Afrika ve Latin Amerika'dan 56 ülke olmak üzere toplam 78 ülkede yapılan araştırmada eğitimin ekonomi dışındaki getirileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda eğitimin kişisel gelirdeki artışta, halk sağlığındaki iyileşmelerde, siyasi

istikrarın sağlanmasında, yoksulluk ve eşitsizliğin azaltılmasında, demokrasi ve çevre bilincinin gelişmesinde, suç oranlarının düşmesinde önemli etkilere sahip olduğu belirlenmiştir. Bu getirileri düşünüldüğünde mültecilerin ülkemizde kaldıkları süre içerisinde toplumumuza adaptasyonlarının sağlanmasında eğitimin yararlı bir enstrüman olacağı muhakkaktır. Ülkemizde hâlihazırda geçici sığınmacı olarak bulunan mültecilerin yarıya yakını 0-18 yaş grubu eğitim çağında bulunan çocuk ve gençlerdir (İçişleri Bakanlığı, 2019). Bu çocuk ve gençlere eğitim yoluyla yaşadıkları yeni toplumun dilinin, kültürünün öğretilerek topluma uyumlarının sağlanması, yaşanabilecek birçok sosyal sorunu engelleyebileceği gibi, sosyal faydalar da sağlayacaktır. Üstelik Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre (UNİCEF, 2019), her çocuğun “yaşama, katılım, korunma ve gelişim” gibi temel hakları vardır. Bu haklar mülteci çocuklar için de geçerlidir. Sözleşmeye taraf olan ülkeler bu hakların korunması ve sağlanmasına yönelik gerekli tüm önlemleri almak zorundadır. Dolayısıyla mülteci çocuk ve gençlerin eğitimi insani bir hakır.

Mültecilere yönelik nasıl bir eğitim sisteminin oluşturulacağı, ne tür müfredatların uygulanacağı, ne tür rehberlik hizmetlerinin verileceği gibi hususlar bu noktada üzerinde düşünülen ve halen tartışılan konulardır. Elbette ki mültecilere yönelik kurgulanacak eğitim sistemi son derece önemlidir. Ancak bundan daha önemlisi, onlara eğitim verecek öğretmenlerin, yöneticilerin, onlarla beraber öğrenim göreceğ öğrencilerin mülteci öğrencilere nasıl bakacakları, onlara karşı nasıl bir tutum içerisinde olacakları ve onlara nasıl davranacaklarıdır. Bu bakış açısı, onlara karşı oluşturulan tutum ve değer yargıları ve bunlara bağlı davranışlar, hem onlara verilecek eğitimin etkililiğini hem de mültecilerin yaşadıkları topluma uyumlarını belirleyecek temel faktörlerdir. Mültecilere yönelik ne kadar uygun bir eğitim sistemi ya da müfredatı oluşturulsa da, eğer onların eğitiminden sorumlu öğretmenler ya da beraber öğrenim gördükleri öğrenciler, onlara istenmeyen, sorunlu, farklı, bizden olmayan, uğraşılmaya değmez kişiler olarak bakarlarsa oluşturulan eğitim sisteminin ya da uygulanan müfredatın başarılı olması, mülteci öğrencilerin topluma uyum sağlamaları mümkün olmayacaktır. Bu nedenle öğretmenlerimizin mülteci öğrenciler hakkında doğru bilgilendirilmesi, onları tanımaları önemlidir. Öğretmenlerimizde “eğitimin her şeyden önce temel bir insan hakkı olduğu, eğitim hizmetinin bu açıdan bakıldığında din, dil, ırk ve mezhep ayrımı yapılmaksızın profesyonelce yapılması gerektiği” tutum ve inancının oluşturulması gerekmektedir. Zira eğitim, insan yetiştirme sürecidir ve vicdani ve ahlaki temellere dayanır.

Öğretmenlerimizin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik sınırlı sayıda bazı araştırmalar mevcuttur. Yurdakul ve Tok (2018), tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerimizin genel olarak mülteci öğrencilere olumlu duygu ve tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Kardeş ve Akman (2018), tarafından yapılan araştırma neticesinde, öğretmenlerimizin mülteci öğrencilerin eğitiminde kendilerini yeterli hissetmediklerini düşündükleri tespit edilmiştir. Sağlam ve Kanbur (2017), sınıflarında mülteci öğrenci bulunan öğretmenlerin mülteci öğrencilere tutumlarının daha olumlu olduğu bulunmuştur.

Bu araştırma, Sivas il merkezi örneğinde ve ölçeğinde öğretmenlerimizin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik sınırlı sayıda yapılan

çalışmalara ek olarak yapılan yeni bir çalışmayı içermektedir. Bu anlamda konuya ilişkin literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını belirlemektir. Çalışmanın alt problemleri ise şu şekilde ifade edilebilir;

Mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları;

1. Ne düzeydedir?
2. Cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
3. Görev yaptıkları okulların sosyoekonomik düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Mesleki branşa göre farklılaşmakta mıdır?
5. Mesleki kıdeme göre farklılaşmakta mıdır?
6. Görev yaptıkları okulların düzeyine (ilkokul-ortaokul-lise) göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, genel tarama modellerinden karşılaştırma yoluyla yapılan ilişkisel tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evren hakkında genel bir yargıya ulaşmak amacıyla evren ya da onu temsil eder nitelikteki örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Karşılaştırma şeklinde değişkenler arası ilişki belirlemede en az iki değişken vardır. Bunlardan birine göre gruplar oluşturulur, diğer değişkene göre gruplar arasında farklılaşma olup olmadığı incelenir (Karasar, 1999). Bu çalışmada da mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Sivas il merkezindeki mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan 114 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenlerin 62'si (% 54) kadın, 52'si erkek (% 46) erkektir. Öğretmenlerin 82'si (%72) alt, 32'si (%18) orta sosyoekonomik çevrelerdeki okullarda görev yapmaktadır. Çalışma grubu oluşturulurken Sivas il merkezindeki İlkokul, Ortaokul ve Liseler, mülteci öğrencilerin öğrenim görme durumuna göre gruplandırılmış ve bu gruplardan seçkisiz olarak çalışma grubu oluşturulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını çeşitli değişkenlere göre incelemek amacıyla, Sağlam ve Kanbur (2017) tarafından geliştirilen, "Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ)" kullanılmıştır. İlgili alanyazın taranması ve uzman görüşleri çerçevesinde 24 maddeden oluşan ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Yapılan faktör analizinde ölçeğin üç boyutlu bir yapıya sahip olduğu

belirlenmiş, birinci boyut 11 maddeden oluşmakta ve “iletişim” başlığıyla adlandırılmakta, ikinci boyut 9 maddeden oluşmakta ve “uyum” başlığıyla adlandırılmakta, üçüncü boyut ise 4 maddeden oluşmakta ve “yeterlik” başlığıyla adlandırılmaktadır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı (alpha) .91 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca ölçeğin her bir alt boyutu için güvenilirlik katsayıları da hesaplanmış, birinci alt boyuta dair güvenilirlik katsayısı .88, ikinci alt boyuta dair güvenilirlik katsayısı .88 ve üçüncü alt boyuta dair güvenilirlik katsayısı da .80 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada elde edilen veriler üzerinde hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları ise ölçeğin genelinde.91, “iletişim” alt boyutunda .88, “uyum” alt boyutunda .84, “yeterlik” alt boyutunda .80 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği'nin Sivas il merkezinde belirlenen okullarda uygulanarak verilerin toplanması için gerekli olurlar alınmış ve okul müdürleriyle tek tek görüşülmüştür. Görüşmelerden sonra ölçekler araştırmacılar tarafından ilkökul, ortaokul ve Lise düzeyindeki toplam 7 okula getirilmiş ve uygulanmıştır. Değerlendirmeler 114 veri toplama aracı üzerinden yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizine ölçeklerin tasnifiyle başlanmış, tek tek kontrol edilen ölçeklerden elde edilen ham veriler tanımlanmış ve SPSS programında yüklenmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları önceden yapılmış veri toplama araçlarının bu uygulama sonrasında yeniden güvenilirlik analizleri yapılmış, bu aşamadan sonra veriler araştırmanın alt problemlerine göre SPSS programında analiz edilmiştir. Öğretmenlerin tutumlarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için ölçekten alınan puanların ölçeğin geneli ve her bir alt boyutunda her bir bağımsız değişkene göre normal dağılım gösterip göstermediğine normallik testleri ile bakılmıştır. Bu amaçla örneklem büyüklüğüne göre Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk normallik testleri kullanılmış, dağılımın çarpıklık ve basıklık değerlerine de bakılmıştır. Bu testlerden elde edilen normallik dağılımlarına göre öğretmenlerin tutum puanlarının ortalamaları arasında farklılaşma olup olmadığına yönelik olarak cinsiyet, branş ve görev yapılan okul düzeyi gibi bağımsız değişken düzeyi iki olan değişkenlerde t-testi ve Mann Whitney U testi, mesleki kıdem ve sosyoekonomik düzey gibi bağımsız değişken düzeyi ikiden fazla olan değişkenlerde Kruskal Wallis ve Tek Yönlü Varyans Analizi testleri kullanılmıştır. Öğretmenlerin ölçekteki her bir maddeye verdiği cevaplar 4'lü likert tipi bu ölçekte 1,00 ile 4,00 arasında değişmektedir. Ölçekte yer alan aralıklar eşit aralıklı 4 sütun 3 aralıktan meydana gelmiş ve ölçekte yer alan aralıkların aralık değerlerini bulmak amacıyla $K-1/K$ ($5-1=4$ $4/5=0.75$) eşitliği kullanılmıştır. Bu eşitliğe göre aralık değerleri 1.00-1.74 hiç katılmıyorum, 1.75-2.49 biraz katılıyorum, 2.50-3.24 çoğunlukla katılıyorum, 3.25-4.00 tamamen katılıyorum olarak tespit edilmiştir. Mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutum düzeyleri bu aralık sınır değerlerine göre yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, elde edilen bulgular araştırmanın alt problemleri doğrultusunda ele alınmaktadır.

1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemi, “Mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları ne düzeydedir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin betimsel veriler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1

Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğine (MÖTÖ) İlişkin Betimsel Veriler

Boyutlar	N	\bar{X}_{ort}	SS
İletişim	114	3.20	.53
Uyum	114	2.54	.57
Yeterlik	114	2.51	.68
Toplam	114	2.84	.47

Tablo 1’e göre öğretmenlerin ölçeğin iletişim boyutundan aldıkları puanların ortalaması 3.20, uyum boyutunda 2.54, yeterlik boyutunda 2.51 ve ölçeğin tamamında 2.84’dür. Tüm maddeleri olumlu ifadelerden oluşan ölçeğin alt boyutlarından ve tamamından alınan puanların ortalamalarının 2.50-3.24 aralık değerine karşılık geldiğini, öğretmenlerin, tamamı olumlu olan ölçekteki ifadelere çoğunlukla katıldıklarını ve tutumlarının çoğunlukla olumlu olduğu söylenebilir.

2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt problemi, “Mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problemin çözümünde kullanılacak istatistiği belirlemek için öğretmenlerin cinsiyete göre ölçeğin genelinden ve her bir alt boyutundan aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılıp dağılmadığına yönelik olarak normallik testleri yapılmıştır. Cinsiyete göre oluşturulan araştırma gruplarının sayısal büyüklüğüne bakılarak Kolmogorov-Smirnov testinden yararlanılmış, dağılımların basıklık ve çarpıklık değerlerine de bakılmıştır. Cinsiyete göre öğretmenlerin ölçeğin tamamından aldıkları puanların ortalamaları ile ölçeğin iletişim alt boyutundan aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılım göstermesi nedeniyle t-testi, yine cinsiyete göre ölçeğin uyum ve yeterlik alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılım göstermemesi nedeniyle Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Bahse konu testlerin sonuçları Tablo 2 ve Tablo 3’de gösterilmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının, iletişim [$t(112)=-1.859; p>.05$], yeterlik [$Z=-1.931; p>.05$] alt boyutunda anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı; ölçek toplamında [$t(112)=-3.320; p<.05$] ise erkek öğretmenler lehinde anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir.

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının, yeterlik [$Z=-1.931; p>.05$] alt boyutlarında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı; uyum alt boyutunda [$Z=-4.124; p<.05$] ise erkek öğretmenler lehinde anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir.

Tablo 2

Cinsiyetlerine Göre Öğretmenlerin Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalamalarına Uygulanan t-testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{x}_{ort}	ss	t	Z	p
İletişim	Kadın	62	3.11	.59	-1.859		.066
	Erkek	52	3.29	.43			
Toplam	Kadın	62	2.70	.48	-3.320		.001*
	Erkek	52	2.99	.41			

*p<.05

Tablo 3

Cinsiyetlerine Göre Öğretmenlerin Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalamalarına Uygulanan Mann Whitney U testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{x}_{ort}	ss	t	Z	p
Uyum	Kadın	62	2.35	.56		-4.124	.000*
	Erkek	52	2.76	.49			
Yeterlik	Kadın	62	2.38	.70		-1.931	.053
	Erkek	52	2.65	.62			

*p<.05

3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt problemi, "Mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları, görev yaptıkları okulların sosyoekonomik düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problemin çözümünde kullanılacak istatistiği belirlemek için öğretmenlerin görev yaptıkları okulların sosyoekonomik düzeyine göre ölçeğin genelinden ve her bir alt boyutundan aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılıp dağılmadığına yönelik olarak normallik testleri yapılmıştır. Buna göre oluşturulan araştırma gruplarının sayısal büyüklüğüne bakılarak Kolmogorov-Smirnov testi ve Shapiro-Wilk testlerinden yararlanılmış, dağılımların çarpıklık ve basıklık değerlerine de bakılmıştır. Görev yaptıkları okulların sosyoekonomik düzeyine göre öğretmenlerin ölçeğin iletişim ve uyum alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılım göstermesi nedeniyle t-testi, yine aynı değişkene göre ölçeğin tamamından ve yeterlik alt boyutundan aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılım göstermemesi nedeniyle Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Bahse konu testlerin sonuçları Tablo 4 ve Tablo 5'de gösterilmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin görev yaptıkları okulların sosyoekonomik düzeyine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının, iletişim [$t(112)=-.449$; $p>.05$] ve uyum [$t(112)=.222$; $p>.05$] anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı söylenebilir.

Tablo 4

Görev Yaptıkları Okulların Sosyoekonomik Düzeyine Göre Öğretmenlerin Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalamalarına Uygulanan t-testi testi Sonuçları

Boyutlar	SED*	N	\bar{x}_{ort}	ss	t	Z	p
İletişim	Alt	82	3.18	.51	-.449		.654
	Orta	32	3.23	.57			
Uyum	Alt	82	2.55	.58	.222		.825
	Orta	32	2.53	.56			

* SED (Sosyoekonomik düzey)

Tablo 5

Görev Yaptıkları Okulların Sosyoekonomik Düzeyine Göre Öğretmenlerin Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalamalarına Uygulanan Mann Whitney Utesti Sonuçları

Boyutlar	SED*	N	\bar{x}_{ort}	ss	t	Z	p
Yeterlik	Alt	82	2.51	.67		-.378	.705
	Orta	32	2.50	.71			
Toplam	Alt	82	2.83	.46		-.259	.796
	Orta	32	2.84	.51			

* SED (Sosyoekonomik düzey)

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin görev yaptıkları okulların sosyoekonomik düzeyine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının; yeterlik [$Z=-.378$; $p>.05$] alt boyutlarında ve ölçek toplamında [$Z=-.259$; $p>.05$] anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı söylenebilir.

4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt problemi, "Mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları, mesleki branşlara göre farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problemin çözümünde kullanılacak istatistiği belirlemek için öğretmenlerin mesleki branşlarına göre ölçeğin genelinden ve her bir alt boyutundan aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılıp dağılmadığına yönelik olarak normallik testleri yapılmıştır. Buna göre oluşturulan araştırma gruplarının sayısal büyüklüğüne bakılarak Kolmogorov-Smirnov testi ve Shapiro-Wilk testlerinden yararlanılmış, dağılımların çarpıklık ve basıklık değerlerine de bakılmıştır. Mesleki branşlarına göre öğretmenlerin ölçeğin tamamından aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılım göstermesi nedeniyle t-testi, yine aynı değişkene göre ölçeğin iletişim, uyum ve yeterlik alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılım göstermemesi nedeniyle Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Bahse konu testlerin sonuçları Tablo 6 ve Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 6.

Mesleki Branşlara Göre Öğretmenlerin Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalamalarına Uygulanan t-testi Sonuçları

Boyutlar	Branş	N	\bar{x}_{ort}	ss	t	Z	p
Toplam	Branş	73	2.74	.48	-2.946		.004*
	Sınıf	41	3.00	.41			

*p<.05

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki branşlara göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının, ölçek toplamında [$t(112)=-2.946$; $p<.05$] sınıf öğretmenleri lehinde anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir.

Tablo 7

Mesleki Branşlara Göre Öğretmenlerin Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalamalarına Uygulanan Mann Whitney Utesti Sonuçları

Boyutlar	Branş	N	\bar{x}_{ort}	ss	t	Z	p
İletişim	Branş	73	3.19	.52		-.409	.683
	Sınıf	41	3.20	.54			
Uyum	Branş	73	2.36	.54		-4.538	.000*
	Sınıf	41	2.84	.48			
Yeterlik	Branş	73	2.34	.70		-3.645	.000*
	Sınıf	41	2.80	.52			

*p<.05

Tablo 7 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki branşlara göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının, iletişim alt boyutunda [$Z=-.409$; $p>.05$] anlamlı şekilde farklılaşmadığı; uyum [$Z=-4.538$; $p<.05$] ve yeterlik [$Z=-3.645$; $p<.05$] alt boyutlarında ise sınıf öğretmenleri lehinde anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir.

5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci alt problemi, "Mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları, mesleki kıdeme göre farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problemin çözümünde kullanılacak istatistiği belirlemek için öğretmenlerin mesleki kıdeme göre ölçeğin genelinden ve her bir alt boyutundan aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılıp dağılmadığına yönelik olarak normallik testleri yapılmıştır. Buna göre oluşturulan araştırma gruplarının sayısal büyüklüğüne bakılarak Shapiro-Wilk testinden yararlanılmış, dağılımların çarpıklık ve basıklık değerlerine de bakılmıştır.

Ayrıca mesleki kıdeme göre ortalamaları karşılaştırılacak grupların ikiden fazla olmasına dikkat edilmiştir. Mesleki kıdeme göre öğretmenlerin ölçeğin

tamamından ve iletişim ile uyum alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılım göstermemesi nedeniyle Kruskal Wallis testi, yeterli alt boyutunda aldıkları puanların ortalaması normal dağılım gösterdiği için de Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis Testlerine ilişkin sonuçlar Tablo 8’de, ANOVA testi sonuçları ise Tablo 9’da gösterilmektedir.

Tablo 8

Mesleki Kıdeme Göre Öğretmenlerin Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalamalarına Uygulanan Kruskal Wallis testi Sonuçları

Boyutlar	Kıdem	N	Sıra O.	sd	X ²	p
İletişim	1-5 yıl	18	66.50	3	1.871	.600
	6-10 yıl	21	57.19			
	11-15 yıl	33	53.36			
	15 üzeri	42	57.05			
Uyum	1-5 yıl	18	58.22	3	4.287	.232
	6-10 yıl	21	46.69			
	11-15 yıl	33	55.17			
	15 üzeri	42	64.43			
Toplam	1-5 yıl	18	60.67	3	2.381	.497
	6-10 yıl	21	49.17			
	11-15 yıl	33	55.45			
	15 üzeri	42	61.92			

Tablo 8 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdeme göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının, iletişim [$\chi^2 = 1.871$; $p > .05$], uyum [$\chi^2 = 4.287$ $p > .05$] boyutlarında ve ölçek toplamında [$\chi^2 = 2.381$; $p > .05$] farklılaşmadığı söylenebilir.

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdeme göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının yeterli alt boyutunda [$F_{(3-110)} = 1.641$; $p > .05$] anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı söylenebilir.

Tablo 9

Mesleki Kıdeme Göre Öğretmenlerin Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalamalarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA) testi Sonuçları

Boyutlar	Kıdem	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Yeterlik	1-5 yıl	Gruplar Arası	2.243	3	.748	1.641	.184
	6-10 yıl						
	11-15 yıl	Grup İçi	50.123	110	.456		
	15 üzeri						

6. Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın altıncı alt problemi, “Mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görev yapan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları, görev yaptıkları okulların düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problemin çözümünde kullanılacak istatistiği belirlemek için öğretmenlerin görev yaptıkları okulların düzeyine göre ölçeğin genelinden ve her bir alt boyutundan aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılıp dağılmadığına yönelik olarak normallik testleri yapılmıştır. Buna göre oluşturulan araştırma gruplarının sayısal büyüklüğüne bakılarak Shapiro-Wilk testinden yararlanılmış, dağılımların çarpıklık ve basıklık değerlerine de bakılmıştır. Ayrıca görev yapılan okulların düzeyine göre ortalamaları karşılaştırılacak grupların ikiden fazla olmasına dikkat edilmiştir. Görev yaptıkları okulların düzeyine göre öğretmenlerin ölçeğin tamamından ve uyum alt boyutundan aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılım göstermesi nedeniyle Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) testi yapılmış, ortalamaların hangi gruplar arasında farklı olduğunu belirlemek için öncelikle varyansların homojenliğine bakılmış, varyansların homojen olduğunun tespitinden sonra Post Hoc testlerinden “Tukey” testi kullanılmıştır. Öğretmenlerin iletişim ve yeterlik alt boyutunda aldıkları puanların ortalamalarının normal dağılım göstermemesi nedeniyle Kruskal Wallis testi yapılmış, ortalamaların hangi gruplar arasında farklı olduğunu belirlemek için her grup ikili kombinasyonla Mann Whitney U testi ile karşılaştırılmıştır. ANOVA testi sonuçları Tablo 10’da, Kruskal Wallis Testlerine ilişkin sonuçlar ise Tablo 11’de gösterilmektedir.

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin görev yaptıkları okulların düzeyine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının; uyum [$F_{(2-111)} = 7.286; p < .05$], ve ölçek toplamında [$F_{(2-111)} = 3.229; p < .05$] İlkokul öğretmenleriyle Ortaokul öğretmenleri arasında İlkokul öğretmenleri lehinde anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir.

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin görev yaptıkları okulların düzeyine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının, iletişim [$\chi^2 = .842; p > .05$] alt boyutunda anlamlı şekilde farklılaşmadığı; yeterlik [$\chi^2 = 6.446; p < .05$] alt boyutunda ise İlkokul öğretmenleriyle Ortaokul öğretmenleri arasında İlkokul öğretmenleri lehinde anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. İlkokul Öğretmenlerinin iletişim alt boyutunda aldıkları puanların ortalaması 3.22, Ortaokul Öğretmenlerinin 3.16, Lise Öğretmenlerinin 3.19’dir. İlkokul Öğretmenlerinin uyum alt boyutunda aldıkları puanların ortalaması 2.75, Ortaokul Öğretmenlerinin 2.32, Lise Öğretmenlerinin 2.50’dir. İlkokul Öğretmenlerinin yeterlik alt boyutunda aldıkları puanların ortalaması 2.68, Ortaokul Öğretmenlerinin 2.34, Lise Öğretmenlerinin 2.46’dır. İlkokul Öğretmenlerinin ölçeğin tamamından aldıkları puanların ortalaması 2.96, Ortaokul Öğretmenlerinin 2.71, Lise Öğretmenlerinin 2.81’dir.

Tablo 10

Görev Yaptıkları Okulların Düzeyine Göre Öğretmenlerin Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalamalarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA) testi Sonuçları

Boyutlar	Kıdem	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Uyum	İlkokul ¹	Gruplar Arası	4.303	2	2.152	7.286	.001*
	Ortaokul ²						
	Lise ³	Grup İçi	32.780	111	.295		
Toplam	İlkokul ¹	Gruplar Arası	1.401	2	.700	3.229	.043*
	Ortaokul ²						
	Lise ³	Grup İçi	24.076	111	.217		

*p<.05

Tablo 11

Görev Yaptıkları Okulların Düzeyine Göre Öğretmenlerin Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalamalarına Uygulanan Kruskall Wallis testi Sonuçları

Boyutlar	Branş	N	Sıra O.	sd	X ²	p
İletişim	İlkokul ¹	47	60.32	2	.842	.656
	Ortaokul ²	44	54.05			
	Lise ³	23	58.35			
Yeterlik	İlkokul ¹	47	66.36	2	6.446	.040*
	Ortaokul ²	44	49.05			
	Lise ³	23	55.57			

*p<.05

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonunda, araştırmaya katılan öğretmenlerimizin okullarındaki mülteci öğrencilere yönelik olarak çoğunlukla olumlu tutuma sahip oldukları söylenebilir. Zira ölçeğin her bir alt boyutundan ve ölçeğin tamamından aldıkları puanların ortalamaları, 2.50-3.24 aralığını temsil eden "çoğunlukla katılıyorum" ifadesine karşılık gelmektedir. Ölçeğin her bir maddesinin olumlu ifadeler içerdiği düşünülürse öğretmenlerimizin mülteci öğrencilere karşı çoğunlukla olumlu tutumda oldukları görülmektedir. Bu sonuç, öğretmenlerimizin profesyonel bir bakış açısına sahip olduklarını göstermesi açısından önemlidir ve umut vericidir.

Araştırmada dikkat çeken bir sonuç da öğretmenlerimizin ölçeğin iletişim alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasının diğer alt boyutlarda aldıkları

puanların ortalamasından daha yüksek çıkmasıdır. İletişim alt boyutundan aldıkları puanlar diğer alt boyutlardan ve ölçeğin tamamından aldıkları puanlara göre daha yüksektir (Tablo 1). Bu durum cinsiyet (Tablo 2), görev yaptıkları okulların sosyoekonomik düzeyi (Tablo 3), mesleki branş (Tablo 4) gibi değişkenlere göre bakıldığında da aynıdır. Tüm bu değişkenler altında incelendiğinde öğretmenlerimizin iletişim alt boyutundan aldıkları puanların diğer alt boyutlar ve ölçeğin tamamından aldıkları puanlara göre daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuç, öğretmenlerimizin mülteci öğrencilerin okula uyumlarında ve derslerinde başarılı olmalarında dil ve iletişim faktörünün önemini farkında olduklarını göstermektedir. Dil ve iletişim sorunun giderilmesi durumunda uyum ve başarı sorunlarının da giderilebileceğinin farkındadırlar ve kişisel anlamda bu boyutta olumlu tutumlara ve muhtemel iyi niyetli çabalara sahiptirler. Yurdakul ve Tok (2018) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerimiz, mülteci öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları sorunların başında dil ve iletişim sorununun geldiğini düşündükleri ortaya konmuştur. Levent ve Çayak'ın (2017) çalışmasında da benzer sonuçlara rastlanılmıştır. Okul yöneticilerinin mülteci öğrencilerin okulda yaşadıkları problemlerin başında dil ve iletişim sorunu geldiğini düşündükleri tespit edilmiştir. Tanrıku (2017), dil ve iletişim sorunun mülteci öğrencileri hem okuldaki hem de okul dışındaki sosyal ortam ve ilişkilerden kendilerini soyutlamalarına sebep olduğunu, motivasyonlarını da düşürdüğünü ifade etmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin de okullarında iletişimle ilgili benzer sorunları gözlemlemeleri ve yaşamaları muhtemeldir. Bu sorunun çözümüne yönelik iyi niyetli olarak kişisel anlamda olumlu tutumlara sahiptirler.

Araştırma sonucunda ulaşılan bulgulardan birisi de iletişim alt boyutu dışında diğer alt boyutlarda ve ölçeğin tamamında sınıf öğretmenlerimizin branş öğretmenlerimize göre, İlkokul öğretmenlerimizin de Ortaokul öğretmenlerimize göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının anlamlı düzeyde daha olumlu olduğudur. Bu sonuçta, mülteci öğrencilerin gelişim özelliklerinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Mülteci öğrencileri psikolojik olarak olumsuz etkileyen göç öncesinde, göç sırasında ve göç sonrasında yaşadıkları birçok olay vardır. Aile üyelerinin kaybı, savaşa ve şiddete tanıklık etme, zorlu yaşam koşulları, gelecek belirsizliği, maddi problemler, sosyal yalnızlık, iletişim kuramama gibi faktörler onları psikolojik olarak olumsuz etkileyen faktörlerdir. Ergenlik dönemindeki mülteci öğrencilerde ise bu problemlere, ergenliğin getirdiği kimlik ve topluma uyum problemleri de eklenmektedir. Ergen bireyin topluma uyumda başarılı olabilmesi için kendince amaçlar bulmada, çözümler seçmede ve başarı derecesini kestirmede, gerçek bilgileri kullanması önemlidir (Avcı, 2006). Ancak mülteci öğrencilerin gelecek belirsizliği içinde oldukları bilinmektedir. Bu belirsizlik içerisinde kendi yaşamları için amaçlar belirleyebilmeleri zordur. Toplumsal uyumun ikinci ögesi, ergenin olası tehlikeler ve sorunlarla başa çıkabilmeye hazır halde olmasıdır ki mülteci öğrencilerin daha önce de belirtildiği gibi yaşadığı birçok sorun vardır ve bu sorunlar onlarda ciddi derecede özgüven eksikliği oluşturmaktadır. Yavuzer (1998), ergen bireyin belirtilen bu görevleri yerine getirememesinin onun topluma uyumunu zorlaştıracağını, bu durumda okuldan kaçma, kuralları çiğneme gibi davranışlara sebep olabileceğini ileri sürmektedir. Bunlara toplumdan soyutlanma ve gruplaşma gibi sonuçlar da eklenebilir. Bu

durumda okula uyum gittikçe zorlaşmaktadır. Ergenliğin etkilerinin en bariz şekilde yaşandığı dönem ise ortaokul yaşlarına karşılık gelen yaşlardır. Ortaokul öğretmenlerinin İlkokul öğretmenlerine göre, branş öğretmenlerinin de sınıf öğretmenlerine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının anlamlı derecede düşük olmasında, kendi sınıflarındaki mülteci öğrencilerin ergenlik problemlerini ve buna bağlı eğitsel problemlerini doğrudan gözlemlemeleri ve yaşamaları olabilir. Bu yaşantılar, Ortaokul ve branş öğretmenlerimizin özellikle uyum ve yeterlik boyutlarında ki tutumlarını etkilemiş olabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu da erkek öğretmenlerimizin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının ölçeğin uyum alt boyutunda ve ölçeğin tamamında kadın öğretmenlere göre anlamlı derecede yüksek çıkmasıdır. Nar (2008), çalışmasında göç alan okullarda okuyan öğrencilerin ailelerinin kırsal kesimlerden, farklı kültürlerden geldiğini, bu tür ailelerde kadına çok fazla değer verilmediğini ve öğrencilerin bu bakış açılarından dolayı kadın öğretmenlerin sınıf yönetiminde zorlandıklarını belirlemiştir (Akt. Sağlam ve Kanbur, 2017). Belirtilen bu durum mülteci öğrencilere yönelik tutumun cinsiyete göre erkek öğretmenler lehinde anlamlı şekilde farklılaşmasında etkili olmuş olabilir.

Öneriler

Öğretmenlerimizin mülteci öğrencilere yönelik olumlu yönde tutum geliştirebilmeleri için öncelikle onları tanımları, göç öncesinde, göç sırasında ve göç sonrasında yaşadıkları sorunlara vakıf olmaları, hangi şartlarda yaşadıklarını, amaç ve beklentilerini, okuldan beklentilerini bilmeleri önemlidir. Aksi takdirde mülteci öğrencilere yönelik oluşturulacak tutumda, onlara yönelik oluşturulan olumsuz algılardan etkilenmek mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle okullarımızda yürütülen rehberlik hizmetleri kapsamında mülteci öğrencileri tanımaya yönelik çalışmaların yapılması önemlidir. Bireyi tanıma şeklinde adlandırılabilir bu çalışmaların sonrasında, gizlilik içermeyecek hususların mülteci öğrencilerin eğitiminden sorumlu yönetici ve öğretmenlerle paylaşılması, mülteci öğrencilerin onlara tanıtılması gerekmektedir. Bu bilgiler, öğretmenlerimize öğretim sırasında mülteci öğrencilere nasıl yaklaşacakları ya da davranacakları hususlarında yardımcı olacaktır. Bu bilgiler içerisinde, bu araştırma sonucunda elde edilen bazı bulgularda olduğu gibi, mülteci öğrencilerin kadın öğretmenlere bakış açısı, ergenlik döneminde olanların yaşadıkları ya da yaşamaları muhtemel kimlik ve uyum problemleri de ayrıntılı şekilde yer almalıdır.

Bundan daha önemlisi öğretmenlerimizin mülteci öğrencileri ikincil kaynaklardan aldığı bilgilerden daha çok kendi ağızlarından tanımalarının sağlanmasıdır. Yani öğretmenlerimizin mülteci öğrencileri tanımları için onlarla doğrudan iletişim kurmaları gereklidir. Ancak hâlihazırda mülteci öğrencilerin eğitiminde yaşanan en büyük sıkıntı dil ve iletişim sorunudur. Öncelikle dil ve iletişim probleminin halledilmesi şarttır. Bu sorun mülteci öğrencilerin hem okula uyumlarını hem de başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Dil, düşünme, öğrenme ve iletişimin temelini oluşturmaktadır. Öğretimin başlangıç noktası okuma ve yazmadır. Öğretime dilin öğretilmesiyle başlanır. Dolayısıyla mülteci öğrencilere yönelik oluşturulacak müfredatın temelinde de dil olmalıdır. Onlara öncelikle içinde buldukları toplumun dili öğretilmelidir. Bu yeterliğin kazandırılması,

öğretmenlerimizin işini kolaylaştıracak, iletişim kurup anlaştığı mülteci öğrencilere yönelik daha olumlu tutum geliştirebileceklerdir.

Kaynakça

- Anadolu Ajansı (2017) <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/basbakan-yardimcisi-akdag-suriyeliler-icin-harcanan-toplam-maliyet-84-milyar-880-milyon-lira/990509>. Erişim: Mart, 2019.
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7(1), 39-63.
- Avrupa Komisyonu (2019). Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım-Türkiye. http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_tr.pdf. Erişim: Mart, 2019.
- İçişleri Bakanlığı (2019). Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler. http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713. Erişim: Mar, 2019
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kardeş, S. ve Akman, B. (2018). Suriyeli Mültecilerin Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşleri. *İlköğretim Online*, 17(3), 1224-1237. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.466333>
- Kızmaz, Z.(2018). Suriyeli Sığınmacılar: Güvenlik Kaygıları ve Suç. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7 (2), 392-431.
- Levent, F. ve Çayak, S. (2017). Türkiye'deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* 14 (27), 21-46.
- Memiş, H. (2015). İç savaş nedeniyle Kilis'te yaşayan Suriyelilerin oluşturduğu sosyo-ekonomik algılar üzerine bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(52), 100-114. <https://doi.org/10.17755/esosder.67689>
- ORSAM ve TESEV (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri. Araştırma Raporu. http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf. Erişim: Mart (2019).
- Sağlam, H.İ. ve Kanbur, N. (2017). Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 310-323. <https://doi.org/10.19126/suje.335877>
- Tanrıkulu, F (2017). Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocukların eğitim sorunu ve çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi* 22 (86), 127-144.
- Taştan, C., Haklı, S. Z, ve Osmanoğlu, E. (2017). Suriyeli sığınmacılara dair tehdit algısı: önyargılar ve gerçekler. Polis akademisi başkanlığı. Ankara: Göç ve Sınır Güvenliği Araştırmaları Merkezi (GÖÇMER) Yay.
- UNICEF (2019). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. https://www.unicef.org/turkey/pdf/_cr23.pdf. Erişim: Mart, 2019.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yurdakul, A. ve Tok, T.N. (2018). Öğretmen Gözüyle Mülteci/Göçmen Öğrenci. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), Sayfa: 46-58.

Summary

Introduction

According to the data provided by the Ministry of Interior of the Republic of Turkey (2019), the number of registered Syrians holding temporary asylum status in Turkey is 3,635,841 by the end of February 2019. When temporary refugees coming from countries such as Iraq, Iran, and Afghanistan are added to them, around 4 million temporary refugees are seen to be in Turkey. These figures make Turkey the country containing the biggest refugee population (European Commission, 2019). Refugees who migrate for various reasons -wars in their home countries being in the first place- and start to live in Turkey with temporary asylum status affect Turkey in economic, social, and cultural areas.

Purpose

The purpose of this study is to determine the attitudes of teachers working in schools attended by refugee students towards such students. The sub-problems of the study are as follows:

1. What are the levels of attitudes of teachers working in schools attended by refugee students towards such students?
2. Do the levels of attitudes of teachers working in schools attended by refugee students towards such students differ by teacher's gender?
3. Do the levels of attitudes of teachers working in schools attended by refugee students towards such students differ by socio-economic level of school?
4. Do the levels of attitudes of teachers working in schools attended by refugee students towards such students differ by teacher's branch?
5. Do the levels of attitudes of teachers working in schools attended by refugee students towards such students differ by professional seniority?
6. Do the levels of attitudes of teachers working in schools attended by refugee students towards such students differ by level of school (e.g. elementary school, middle school, high school)?

Method

Research Model

The study employed the comparative relational survey model, which is a general survey model.

Findings

1. Findings regarding the first sub-problem and their interpretation

The first sub-problem of the study is "What are the levels of attitudes of teachers working in schools attended by refugee students towards such students?" Descriptive data concerning this sub-problem are showed in Table 1.

As showed in Table 1, the mean scores obtained by the teachers are 3.20 in the communication sub-dimension, 2.54 in the adaptation sub-dimension, 2.51 in the efficiency sub-dimension, and 2.84 in the entire scale. It can be said that the mean scores obtained by the teachers in the entire scale, in which all items have positive statements, and in its sub-dimensions correspond to the 2.50-3.24 range; the teachers

mostly agree with the statements in the scale, all of which are positive; and they mostly have positive attitudes.

Table 1
Descriptive Data Concerning Refugee Student Attitude Scale (RSAS)

Sub-dimensions	N	\bar{x}_{mean}	sd
Communication	114	3.20	.53
Adaptation	114	2.54	.57
Efficiency	114	2.51	.68
Total	114	2.84	.47

2. Findings regarding the second sub-problem and their interpretation

The second sub-problem of the study is "Do the levels of attitudes of teachers working in schools attended by refugee students towards such students differ by teacher's gender?" To determine the statistic to be used for solving this sub-problem, normality tests were conducted in order to see whether the mean scores obtained by the teachers in the entire scale and in each sub-dimension of the scale had a normal distribution by teacher's gender. Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk tests were used depending on the quantitative size of the research groups formed based on gender. T-test was applied as the mean scores obtained by the teachers in the entire scale and in the communication sub-dimension had normal distribution by gender, and Mann-Whitney U test was employed as the mean scores obtained by the teachers in the adaptation and efficiency sub-dimensions did not have a normal distribution by teacher's gender. The test results are showed in Table 2.

Table 2
The Results of the T-Test and Mann-Whitney U Test Applied to the Mean Scores Obtained by the Teachers in Refugee Student Attitude Scale by Gender

Sub-dimensions	Gender	N	\bar{x}_{mean}	sd	t	Z	p
Communication	Female	62	3.11	.59	-1.859		.066
	Male	52	3.29	.43			
Adaptation	Female	62	2.35	.56		-4.124	.000
	Male	52	2.76	.49			
Efficiency	Female	62	2.38	.70		-1.931	.053
	Male	52	2.65	.62			
Total	Female	62	2.70	.48	-3.320		.001
	Male	52	2.99	.41			

Table 2 indicates that the attitudes of the participating teachers towards refugee students did not significantly differ in the communication [$t(112)=-1.859$; $p>.05$] and efficiency [$Z=-1.931$; $p>.05$] sub-dimensions by teacher's gender, but significantly

differed in the adaptation sub-dimension [$Z=-4.124$; $p<.05$] and in the entire scale [$t(112)=-3.320$; $p<.05$] in favor of male teachers.

Conclusion and Discussion

Based on the research findings, it can be said that the participating teachers mostly have positive attitudes towards refugee students in their schools. The mean scores they obtained in each sub-dimension of the scale and in the entire scale correspond to "I mostly agree", which represents the 2.50-3.24 range. Given that each item of the scale contains a positive statement, it can be said that the teachers mostly have positive attitudes towards refugee students. This is significant and promising as it is seen that the teachers have a professional perspective.

Another remarkable finding of the study is that the mean score the teachers obtained in the communication sub-dimension of the scale was higher than the mean scores they obtained in other sub-dimensions of the scale. The scores they obtained in the communication sub-dimension were higher than the scores they obtained in other sub-dimensions and in the entire scale (Table 1). This is true when the variables gender (Table 2), socio-economic level of school (Table 3), and professional branch (Table 4) are considered, too. By all these variables, the teachers obtained higher scores in the communication sub-dimension than in other sub-dimensions and in the entire scale. This shows that the teachers are aware of the language and communication factor in refugee students' adaptation to school and success in lessons. They are aware of that when the language and communication problem is eliminated, problems in adaptation and success can also be overcome, and they show positive attitudes and possibly well-intentioned efforts in this respect.

Authors' Biodata/ Yazar Bilgileri

Taner ÇİFÇİ, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim bölümünde doçent olarak çalışmakta; lisans ve lisansüstü düzeylerde dersler vermekte ve danışmanlık yapmaktadır.

Taner Çifçi, is working an associate professor in the Department of Basic Education, Faculty of Education, Sivas Cumhuriyet University where he teaches undergraduate and graduate courses and supervises dissertations.

İlhami ARSEVEN, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri bölümünde doktor öğretim üyesi olarak çalışmakta; lisans ve lisansüstü düzeylerde dersler vermekte ve danışmanlık yapmaktadır.

İlhami Arseven, is working an assistant professor in the Department of Educational Sciences, Faculty of Education, Sivas Cumhuriyet University where he teaches undergraduate and graduate courses and supervises dissertations.

Ayla ARSEVEN, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim bölümünde doçent olarak çalışmakta; lisans ve lisansüstü düzeylerde dersler vermekte ve danışmanlık yapmaktadır.

Ayla Arseven, is working an associate professor in the Department of Basic Education, Faculty of Education, Sivas Cumhuriyet University where she teaches undergraduate and graduate courses and supervises dissertations.

Alev ORHAN, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yıldızeli Meslek Yüksekokulunda öğretim görevlisi olarak çalışmakta; lisans düzeyinde dersler vermekte ve danışmanlık yapmaktadır.

Alev Orhan, is working an lecturer in Yıldızeli Vocational School, Sivas Cumhuriyet University where she teaches undergraduate courses and supervises dissertations.